๕

ชรินทร์ เกษมสินธุ์

อภิณหปัจจเวกขณะกถา

ของ

พระศรีวิสุทธิวงศ์ (สาย ตุลโย ป. ธ. ๙)

พระญาณเวที วัดบวรมงคล

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

ขุนสาธุชนพลเสพ

ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๐๗

294.304
พ395อส

#79185

อภิณหปัจจเวกขณะกถา

ของ

พระศรีวิสุทธิวงศ์ (สาย ตุลโย ป. ธ. ๙)

พระญาณเวที วัดบวรมงคล

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

ขุนสาธุชนพลเสพ

ณ เมรุวัดประยุรวงศาวาส

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๐๗

ห้องสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพ วัดบวรนิเวศวิหาร
๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๕

เลขหมู่ 294.304
พ 3950ศ
เลขหะเบียน 015527

9774

คำปรารภ

คุณฉัตร และคุณมนต์เย็น บุนนาค พร้อมด้วยพี่น้องและหลาน ๆ จะได้จัดการทำฌาปนกิจศพคุณตาเจ้ากรมเขียน ดีปานวงศ์ (ท่านขุนสาธุชนพลเสพ) ณ ฌาปนสถานวัดประยุรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ. ศ. ๒๕๐๗.

คุณตา เจ้ากรมเขียน ดีปานวงศ์ ได้ทำประโยชน์แก่สาธารณชนไว้มาก ไม่ว่าใครจะทำบุญกุศลอะไรจะขาดท่านเสียมิได้ เกือบจะทุกงานที่ต้องมีท่านเป็นประธานเสมอ เพราะท่านเป็นผู้ใหญ่ ทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ พูดจริงทำจริง มีความซื่อสัตย์สุจริต จึงเป็นที่นับถือยำเกรงของคนทั่วไป ในด้านเกี่ยวกับวัดบวรมงคล ท่านได้เป็นทายกวัดนี้ สืบต่อจากบิดาของท่าน ท่านได้เป็นกำลังของวัดอย่างสำคัญคนหนึ่ง เสนาสนะของวัดเป็นต้นว่า โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ถนนหนทางชำรุดทรุดโทรม ท่านต้องเป็นหัวหน้าชักนำผู้มี

ศรัทธาให้บริจาคทรัพย์ ช่วยกันบำรุงรักษาซ่อมแซมเกือบทุกครั้ง แม้การทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้นว่า ถวายผ้าอาบน้ำฝน ทำบุญประจำปี ในฤดูเข้าพรรษา งานสงกรานต์ ถวายสลากภัตต์ ท่านก็ได้เป็นผู้นำในกิจการนั้น ๆ มิได้ขาด ในตอนหลัง ๆ แม้สังขารร่างกายของท่านจะถูกชราเข้าครอบงำ ประกอบกับโรคภัยเบียดเบียน ท่านก็ไม่เคยขาดที่จะมาทำบุญตามเทศกาล เว้นเสียแต่จะป่วยหนักไม่สามารถจะมาได้เท่านั้น ทั้งนี้เพราะท่านถือหลักที่ว่า ไม่ทำไว้เองไม่ได้กินสะดวก เนื่องด้วยอาหารเป็นปัจจัยต่อชีวิต ท่านจึงเป็นห่วงวัด กลัวพระเณรจะอด ไม่ยอมทอดทิ้ง จึงนับได้ว่าท่านเป็นผู้มีอุปการะ แก่พระเณรวัดนี้อย่างเหลือล้นหาได้ยากยิ่ง อนึ่ง ก่อนมรณะกรรมไม่กี่วัน ท่านยังได้ปรารภว่า อยากจะซ่อมแซมถนนหนทาง ที่ชำรุดทรุดโทรมให้เสร็จเสียก่อน แต่แล้วพระยามัจจุราชก็ได้มานำท่านจากพวกเราไป ทั้ง ๆ ที่ยังคิดจะประกอบความดี เพื่อความ

สะดวกสบายแก่พวกเราที่อยู่ข้างหลัง พระยามัจจุราชชั่งยุติธรรม ไม่มียกเว้นให้ใคร ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นไพร่ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เป็นพระสงฆ์สามเณร เมื่อถึงคราวแล้วพระยามัจจุราชย่อมตรงต่อหน้าที่ โดยไม่รับสินบนของใคร ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งสอนไม่ให้บุคคลประมาท ให้หมั่นกระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วเสีย และให้หมั่นระลึกถึงความตายไว้เสมอ คุณตาเจ้ากรมเขียน ท่านไม่ประมาทต่อชีวิต ได้ตระเตรียมหีบและที่ตั้งศพของท่านไว้พร้อม เพื่อไม่ให้ผู้อยู่ข้างหลังต้องลำบากเพราะเรื่องของท่าน ตลอดชีวิตของท่าน ๆ ได้ประกอบแต่กรรมดี ทั้งส่วนตนและส่วนรวมไว้มากมาย ไม่ว่าจะไปทางไหนก็มีแต่คนต้อนรับยกย่องสรรเสริญ คุณตาเจ้ากรมเขียนเป็นผู้เกิดมา เพื่อคุณงามความดีโดยแท้ เพราะฉะนั้น การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของท่าน จึงยังความเศร้าโศกเสียใจให้เกิดขึ้น แก่บรรดาบุตรหลาน

ตลอดทั้งผู้เคารพนับถือคุ้นเคยทั่ว ๆ ไป สำหรับทางวัด พระเณรต่างพากันเสียดายอาลัย ในการสูญเสียทายกผู้อุปการะวัดคนสำคัญไปอย่างมาก ส่วนอาตมาซึ่งคุ้นเคยนับถือคุณตาเจ้ากรมเขียน มาแต่ครั้งเป็นสามเณรและได้กล่าวยกย่องแล้วว่าคุณตาเจ้ากรมเขียน มีอุปการะแก่พระเณรวัดนี้อย่างเหลือล้นหาได้ยาก เมื่อท่านจากไปจึงสงสารเสียดายอย่างยิ่ง.

ในการฌาปนกิจศพ คุณตาเจ้ากรมเขียน ดิปานวงศ์ อาตมาในฐานคุ้นเคยนับถือ และได้รับอุปการะคุณจากท่านมาเป็นเวลานาน ประสงค์ที่จะได้มีส่วนในการบำเพ็ญกุศล เชิดชูคุณงามความดีอุทิศให้คุณตาเจ้ากรมเขียนเป็นส่วนของตนบ้าง ได้แจ้งความประสงค์ให้คณะเจ้าภาพทราบและคณะเจ้าภาพก็ไม่ขัดข้อง จึงได้เลือกพระธรรมเทศนา อภิณหปัจจเวกขณกถา ของพระศรีวิสุทธิวงศ์ (สาย ตุลโย ป. ธ. ๙) อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรมงคล ซึ่งเป็นที่คุ้นเคยนับถือของ

คุณตาเจ้ากรมเขียน มาพิมพ์เพื่อจักได้แจกเป็นปฏิการ-คุณแก่ท่านที่มาร่วมในงานนี้ ขออำนาจแห่งกุศลอันเกิดจากธรรมทานนี้ และกุศลบุญราศีทักษิณานุปทานที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญแล้วด้วยความกตัญญูกตเวที จงเป็นพลวปัจจัยอำนวยสุขสมบัติให้แก่คุณตาเจ้ากรม-เขียน ดิปานวงศ์ ตลอดไปในสัมปรายภพ จงทุกประการเทอญ.

พระญาณเวที

วัดบวรมงคล ธนบุรี

๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๗

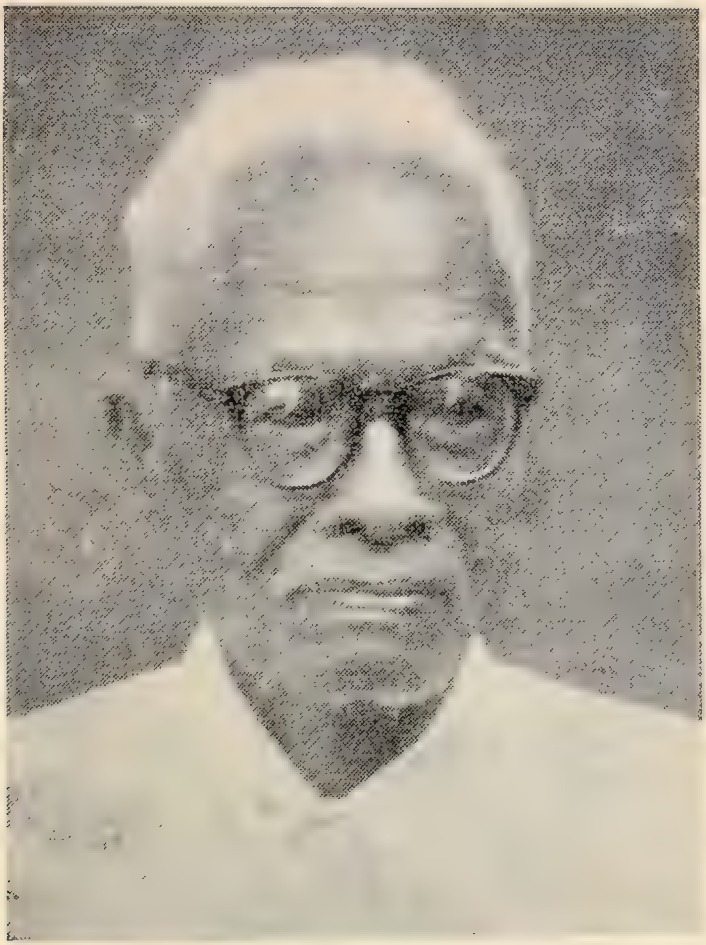

ขุนสาธุชนพลเสพ
(เจ้ากรมเขียน ดีปานวงศ์)

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๑๗

มตะ พ.ศ. ๒๕๐๗

อายุ ๙๐ ปี

ประวัติย่อ

ขุนสาธุชนพลเสพ (เจ้ากรมเขียน ดีปานวงศ์) ชาตะเมื่อ ๓ กรกฎาคม ๒๔๑๗ มตะเมื่อ ๑๖ มีนาคม ๒๕๐๗ รวมอายุ ๙๐ ปี ได้แต่งงานกับนางกลีบ ดีปานวงศ์ ซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปก่อนเมื่อ ๒๕ พ.ย. ๒๕๐๐ มีบุตรธิดา ๑๓ คน และได้ถึงแก่กรรมไปแล้วหลายคน ปัจจุบันนี้ยังมีชีวิตอยู่ ๕ คนคือ :-

๑. นายจรุง ดีปานวงศ์

๒. นางมนต์เย็น บุนนาค ภรรยา นายฉัตร บุนนาค

๓. นางอรุณ ดีปานวงศ์ ภรรยา จ.ส.อ.สาย ดีปานวงศ์

๔. นางสำรวย ดีปานวงศ์

๕. ร.ต.ท.เมธ ดีปานวงศ์ สามี นางกิ่งแก้ว ดีปานวงศ์

เมื่อมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นผู้ที่มีความวิริยะอุตสาหะพากเพียรขยันขันแข็งประกอบอาชีพสั่งมาอาชีวะเป็นยอดเยี่ยมได้คนหนึ่ง และเป็นผู้มีพรสวรรค์ประจำตัว

มาแต่กำเนิดเพราะท่านทำงานต่างๆได้หลายด้าน อาชีพหลักของท่านคือการทำสวน งานด้านอื่น ๆ ที่ท่านได้ทำและทำได้เป็นอย่างดี เช่นการปลูกบ้านสร้างเรือน การบูรณะปฏิสังขรณ์พระระเบียงในโบสถ์วัดบวรมงคล สร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญ ถนนหนทาง สร้างเครื่องพัดข้าวออกจำหน่ายในต่างจังหวัด รับจัดการมงคลต่างๆ เป็นต้นว่า การแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ โกนจุก ตั้งศาลพระภูมิ ซึ่งท่านได้รับเชิญให้เป็นประธานในงานต่าง ๆ มิได้ขาดไม่ว่าใกล้หรือห่างไกล ออกไปในต่างจังหวัดก็มีบ่อยๆ ท่านได้สะสมเครื่องมือเครื่องใช้ในการนี้ไว้ครบถ้วนเป็นจำนวนมาก พอที่จะเลี้ยงแขกได้หลายสิบคน มีพร้อมทั้งเครื่องตบแต่งบ้านเรือนได้เป็นอย่างดี แต่ต่อมาได้มีผู้ขอยืมไปใช้ในงานต่าง ๆ แตกหักเสียหายเป็นอันมาก ส่วนอาชีพหลักในเรื่องการทำสวนนั้นท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นอย่างยิ่ง สวนของท่านสะอาดร่มรื่น เต็มไปด้วย ต้นเงาะ ต้นทุเรียน เป็นที่

ต้องตาต้องใจของผู้ที่ได้มาพบเห็น ถึงกับมีเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ในสมัยนั้นได้เสด็จมาเที่ยวชมหลายพระองค์ ท่านได้จัดพลับพลาประทับรับเสด็จกลางสวน เป็นที่เลื่องลือกันมากในขณะนั้น.

สิ่งที่สำคัญและดีเด่นที่สุดในชีวิตของท่านก็คือ การยึดมั่นในพระบวรพุทธศาสนา ท่านได้อุปสมบทที่วัดบวรมงคล ๑ พรรษา ได้ทำนุบำรุงกิจการต่าง ๆ ของวัดอยู่เป็นนิจมิได้ขาด จนได้รับการแต่งตั้ง ให้เป็นมรรคทายกวัดบวรมงคล และมีบรรดาศักดิ์เป็นขุนสาธุชนพลเสพ เมื่อถึงฤดูมีผลไม้ที่ในสวน ท่านจะนิมนต์พระไปฉันจังหันที่ในกลางสวนเลยทีเดียว ท่านทำอย่างนี้แทบทุกปีมิได้ขาด แต่ต่อมาภัยธรรมชาติได้ทำลายสวนที่รักของท่านเสียหายหมด ตอนนี้รู้สึกว่าท่านเศร้าโศกมาก ประกอบด้วยสังขารของท่านแก่ชราถอยกำลังดูเหนื่อยหน่ายท้อแท้ จึงได้ขอลาออกจากมรรคทายก แต่อีกสิ่งเดียวเท่านั้นที่ท่านยังปฏิบัติอย่าง

เข้มแข็งเป็นประจำตลอดมาจนถึงแก่กรรม ก็คือการทำบุญใส่บาตรทุก ๆ เช้า ตลอดจนการทำบุญเลี้ยงพระที่วัดทุกวันพระ ถ้าไม่ป่วยไข้จนลุกไม่ขึ้นแล้วเป็นไปร่วมทำบุญเลี้ยงพระที่วัดทุกครั้งไป ในที่สุดกำหนดกาลเวลาของท่านก็มาถึง ก่อนถึงแก่กรรมประมาณ ๗ วัน ท่านเป็นลมบ่อย ๆ รับประทานอาหารไม่ได้ อ่อนเพลียลงทุกวัน จนวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๐๗ เวลา ๑๐.๔๐ น. ท่านจึงได้จากลูกหลานไปอย่างสงบ คุณงามความดีใด ๆ ที่ท่านได้ประกอบไว้คุณงามความดีนั้น ๆ ย่อมเป็นประดุจพาหะนำดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพเป็นแน่แท้.

"รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ"

ลูก รำ ลึก

เหมือนมีกรรมก่อก่อนย้อนสนอง
พ่อลูกต้องพรากกันกระนั้นหรือ
พ่อคือพระประธานพ่อท่านคือ
ที่นับถือยิ่งครูสุดบูชา

"ขุนสาธุชนพลเสพ" ได้เจ็บไข้
ด่วนจากไปเสียแล้วพ่อแก้วจ๋า
ลูกอยู่หลังดั่งกายไร้วิญญาณ์
สุดเรียกหาหรือรับพ่อกลับคืน

โอ้พระคุณบุญปลูกของลูกรัก
ท่านเป็นหลักหักโค่นสุดทนฝืน
มาสิ้นใจให้ช้ำสุดกล้ำกลืน
ทั้งหลับตื่นฝันจิตคิดไม่คลาย

สุดอาลัยใจเหลือเมื่อสิ้นแล้ว
ร่มโพธิ์แก้วลูกหลานนั้นสลาย
เมื่อครั้งยังสร้างสมร่มใจกาย
เมื่อมาวายอาวรณ์นั่งนอนตรม
...จากไปแล้ว ... ไปลับ ... ไม่กลับหลัง
สุดเสียงสั่งห่างไกลให้ขื่นขม
สุดฝากฟ้าอาลัยสุดสายลม
สุดระทมสุดเทียบสุดเปรียบปาน
ก่อนเคยอยู่ดูหน้าแล้วมาจาก
ลูกขอฝากเรือนจิตอธิษฐาน
ถ้าชาติหน้ามีหนอขอสาบาน
เป็นลูกท่านพันธ์ผูกทุกชาติไป
แม้มวลสิ่งยิ่งใหญ่ในไตรหล้า
คุณบิดาใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งไหน
ทั้งเลี้ยงรักห่วงหวงดั่งดวงใจ
พระคุณใครใด้หล้ากว่าไม่มี

ฏ

ยิ่งร่มโพธิ์คุ้มภัยให้ลูกหลาน
ยิ่งสายธารฉ่ำเย็นเป็นสุขศรี
ยิ่งกว่าฟ้ามาต่อธรณี
พระคุณมิเหลือพูดสุดพรรณนา

...จากไปแล้ว...ไปลับ...ไม่กลับหลัง
ชื่อเสียงยังคงอยู่ชูพงศา
บุญกุศลผลก่อก็เหมือนตรา
ประทับว่าท่านดีเป็นศรีชน

เช่นขอแรงรวมเข้าชวนชาวบ้าน
สร้างสะพานซ่อมทางสร้างถนน
โบสถ์วิหารการทำนำด้วยตน
สาธุชนร่วมมือคือทำจริง

มิเมตตาการุญมีคุณธรรม
มีน้ำคำเพราะใจแก่ชายหญิง
เป็นที่รักทั่วไปได้พึ่งพิง
เป็นคนจริงใจดีมีเมตตา

ที่เหลือไว้ภายหลังครั้งท่านอยู่
เคยเป็นผู้ใกล้วัดศาสนา
การบุญทานหมั่นจัดด้วยศรัทธา
เมรุศาลาหลายวัดร่วมจัดการ

โลกเรานี้ เหลือจะเลี่ยง ไม่เที่ยงแท้
เกิดแล้วแก่ เจ็บตายมิ สี่สถาน
คุณความดี ชี้ให้เห็น เป็นพยาน
เมื่อวายปราณ ท่านทำดี มีคนชม

ขอผลบุญหนุนนำท่านสัมฤทธิ์
ไปสถิตที่สวรรค์ชั้นเหมาะสม
ขอไตรรัตน์ฉัตรกั้นถึงชั้นพรหม
ให้ " เจ้ากรมเขียน " ได้จงไปดี.

...จากลูก

วิทยุศึกษาธรรมเทศนา

เรื่อง

อภิณหปัจจเวกขณกถา

พระศรีวิสุทธิวงศ์ วัดบวรมงคล

แสดง ณ สถานีวิทยุศึกษา

วันอาทิตย์ ที่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๑

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

ชราธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโต พฺยาธิธมฺโมมฺหิ พฺยาธึ อนตีโต มรณธมฺโมมฺหิ มรณํ อนตีโตติ อภิณฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพนฺติ.

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา พรรณนาคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อประดับปัญญาของสาธุชนผู้สนใจธรรมะ ตามสมควรแก่เวลา.

ดำเนินความตามพุทธภาษิต ที่ยกไว้ ณ เบื้องต้น

ว่า ชราธมฺโมมฺหิ ชรํ อนตีโต เป็นต้น แปลว่า ทุกคนพึงพิจารณาเนือง ๆ ว่า เรามีความแก่ความเจ็บไข้ ความตาย เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ไปได้ดังนี้.

พระพุทธภาษิตข้อนี้ อาจมีผู้ข้องใจว่า เหตุใดจึงทรงสอนให้ทุกคนพิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บไข้ความตายเนือง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องโศกเศร้าหดหู่อย่างยิ่งเพราะเป็นสิ่งที่คนทั้งปวงไม่ปรารถนา เพราะว่าคนแก่ล้วนแต่งุ่มง่าม น่าเบื่อเหลือระอา มีนัยน์ตาก็มืดมัวเลือนลางฝ้าฟางไป มีหูหูก็ตึงหนักหนวกเหมือนเป็นใบ้ ฟังอะไรไม่ได้ยิน มีฟันเคี้ยวกินอาหารทุกวันก็สั่นคลอนหักไปคราวละซี่สองซี่ เคี้ยวอาหารไม่มีรส มีผมก็หงอกขาวหมด หลังก็คดค้อมถอยกำลังวังชา มีสติปัญญาก็หลง ๆ ลืม ๆ กินแล้วก็ว่ายัง ทั้งขอบบ่นจู้จี้จุกจิกทุกเช้าทุกเย็น คนเจ็บก็เป็นที่สังเวชเหลือหลายแม้คนตายเล่าก็น่าเหม็น ไม่เป็นที่ต้องการของใคร ๆ

เหตุใดพระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้พิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย ซึ่งคนทั้งหลายหวาดกลัวอยู่ข้อนี้ ถ้ามองดูแต่เพียงผิวเผินก็เห็นว่าน่าจะเป็นเช่นนั้น แต่ถ้าพิจารณากันด้วยดี ก็จักเห็นว่ามีคุณเหลือล้น กล่าวคือทุกคนที่เกิดมาล้วนพาเอาความแก่เจ็บไข้ ความตายติดมาด้วยกันทั้งนั้น ถ้าไม่หมั่นพิจารณา ก็จะพากันประมาท เมาในวัย เมาในชีวิต เข้าใจผิดไปว่าตนยังหนุ่มสาว ยังไม่แก่ จึงสาระวนแต่ในเรื่องสวยงาม ในความสนุกสนานเฮฮา ไม่แสวงหาวิชาความรู้ มีกำลังอยู่ไม่ประกอบการงาน ปล่อยให้กาลเวลาล่วงเลยไปโดยไร้ประโยชน์ เดี๋ยววันเดี๋ยวเดือนเดี๋ยวปี เวลาและวารีบ่มีจะคอยใคร วันคืนล่วงไป ร่างกายก็เปลี่ยนแปรไป เมาในสุขว่ายังสบาย โรคร้ายยังไม่เบียดเบียนบีฑา เมาในอำนาจวาสนาไม่มีเวลาสร่างซา ดังคำที่ว่า เมายศหมดเมธา เมาตัณหาหมดละอาย เมาตนลืมตาย เมากายลืมแก่ เมาเมียลืม

พ่อลืมแม่ จะประพฤติแต่ทุจริตเสียหายเสื่อมทราม ก่อความเดือดร้อน จึงทรงสอนให้พิจารณาเนืองนิตย์ จะได้เว้นอกรณียกิจทุจริตต่าง ๆ อีกอย่างหนึ่ง ใคร จะพิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บไข้ ความตายหรือไม่ก็ตามที เมื่อถึงเวลาแล้วก็ไม่คลาดแคล้วไปได้ จำต้องแก่ ต้องเจ็บไข้ ต้องตายทุกคน หนีไม่พ้น การทำหน้าที่ ๆ ควรทำ ถ้ารีบทำเสียก่อนที่ความแก่จะมาถึงก็จะพึงสำเร็จโดยแท้ ถ้าทำเมื่อแก่แล้วไซร้ ก็ไม่เป็นโอกาส อาจไม่สำเร็จสมประสงค์ จึงทรงสอนให้พิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บไข้ ความตาย จะได้ไม่ประมาท รีบทำหน้าที่กรณียกิจ.

ความแก่นั้น มี ๒ ชนิด คือ แก่เจริญขึ้น ๑ แก่เจริญลง ๑ เช่นเด็กเติบโตเป็นเด็กใหญ่ เป็นหนุ่มสาวจนเต็มที่ อย่างนี้เรียกว่าแก่เจริญขึ้น ทุกคนต้องการปรารถนา ภาวนาให้โตวันโตคืน, แก่เจริญลง เช่นเคยเป็นหนุ่มเป็นสาวเต็มที่แล้ว ก็แก่ลงโดยลำดับกาล

เหมือนเดินขึ้นสะพานโค้ง เมื่อขึ้นไปสูงถึงกลางสะพานแล้วก็ลดลงมา อย่างนี้เรียกว่าแก่เจริญลง ทุกคนไม่ต้องการไม่ปรารถนาเช่นเวลาฟันหักก็มักจะใส่ฟันใหม่ เวลาผมขาวไปก็มักจะใช้ยาย้อมผม บางคนมีอุดมคติว่าถึงแก่ก็แก่แต่ตัวใจยังไม่แก่.

อีกนัยหนึ่ง แก่มีสองอย่าง คือ แก่ดีและแก่ไม่ดี แก่ดีนั้น คือแก่วิชาความรู้ มีความรู้สูงเป็นเครื่องจูงไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองไม่ตกต่ำ แก่ศีลแก่ธรรมมีความประพฤติดีงาม ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ตนและคนอื่น นำความรื่นรมย์ร่มเย็นสุขสำราญ เป็นที่ต้องการของคนทั่วไป ผู้ใดแก่วิชาแก่ศีลธรรม มีวิชามีศีลธรรมประจำใจ อย่างนี้เรียกว่าแก่ดี ยิ่งแก่ยิ่งมีค่า ยิ่งแก่ยิ่งมีราคา มีคนปรารถนาต้องการ เพราะบันดาลให้เกิดความสุขสวัสดี ตลอดกาลยืดยาว เหมือนมะพร้าวยิ่งแก่ยิ่งดี ยิ่งมีมัน มะพร้าวแก่นั้น ใช้ทำขนมก็ได้ ใช้แกงก็อร่อย มีโอชะชวนรับประทาน

ส่วนแก่ไม่ดีก็คือแก่โลภ แก่โกรธ แก่หลง แก่สุรา แก่นารี แก่พาชี แก่กีฬาบัตร (แก่โทรทัศน์ แก่ภาพยนตร์).

ความโลภมีลักษณะทำให้ใจทะเยอทะยาน อยากได้ในทางผิด ทุจริตเสียหาย แม้อยากได้ในทางไม่ผิด แต่อยากเกินฐานะ เกินประมาณ เกินอัตรา ก็ชื่อว่าความโลภเหมือนกัน ความโลภนั้นเกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นเหตุให้ประพฤติทุจริต ผิดพลาด เสียมารยาท เสียเกียรติ เสียศักดิ์ศรี คนที่แก่โลภ ตกอยู่ในอำนาจของความทะเยอทะยาน แม้จะมีทรัพย์ศฤงคารบริวารมากเท่าไร ก็ไม่รู้จักอิ่มรู้จักพอดี ดังคำที่ว่ากินเท่าไรไม่หายอยาก มีความปรารถนามากเกินประมาณ ถ้าเป็นข้าราชการ ก็ประพฤติทุจริตต่อหน้าที่อย่างร้ายกาจ เช่นฉ้อราษฎร์บังหลวง ล่วงละเมิดวินัยอันดี ไม่มีหิริโอตตัปปะ ประพฤติสิ่งที่น่าอดสู เสียผู้เสียคน เป็นอัปมงคลสิ้นดี คนที่เป็นญาติพี่น้อง ซึ่งจำเป็นต้อง

แบ่งปันทรัพย์มรดกของมารดาบิดา ถ้าแก่โลภ ถูกความโลภเข้าครอบครองยึดอำนาจ ก็ไม่สามารถแบ่งปันทรัพย์มรดกนั้น หรือตกลงกันโดยสันติวิธี แตกสามัคคีทะเลาะวิวาท ตัดญาติขาดไมตรี ขึ้นโรงศาลฟ้องร้องกัน เหมือนตาอินกับตานา แบ่งปลากันไม่ตกลง ไปหาตาอยู่ ตาอยู่ก็แบ่งเอาพุงปลาไปกินฉะนั้น สามีภรรยาที่แก่โลภ ตกอยู่ในอำนาจของความโลภ มักจะจืดจางนอกใจกัน คู่ครองของตนที่มีอยู่แล้วนั้นก็ไม่รู้จักพอ มีหนึ่งก็อยากได้สอง สาม สี่ อย่างที่ว่า เห็นหน้าไม่ว่าใคร นึกสงสัยอยากสู่สม สมัครสมาน ไม่นานนม แล้วเลิกล้มหาต่อไป ลืมคำมั่นสัญญาที่ว่ากันไว้ว่า จะทนุถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงดูเป็นอันดี หรือว่าจะมีรักเดียว ไม่เกาะเกี่ยวกับรักอื่นเป็นเหตุให้ขมขื่นทะเลาะวิวาทบาดหมาง หย่าร้างเลิกกันอันเป็นทางกระทบกระเทือนเดือดร้อน ยุ่งยากในที่นั้น เหมือนเชื้อโรคอันร้ายกาจ แทรกซึมระบาดเข้า

ไปในที่ใด ก็เป็นเหตุให้เดือดร้อนยุ่งยากในที่นั้น กากับนกเค้า ยกพวกเข้าประหารจิกตีกันใหญ่ในอดีตชาติ ผูกอาฆาตจองเวรกันมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะว่ามีความโลภชักนำ แย่งชิงอำนาจกัน แก่โลภนั้นจึงชื่อว่า แก่ไม่ดี.

ความโกรธคือความที่จิตวิปริตหงุดหงิด ฉิวฉุนขุ่นเคือง เพราะประสพเรื่องที่ขื่นขม หรืออารมณ์ไม่ชอบใจตน เช่นถูกคนนินทาด่าว่ากล่าวหาโทษ ความโกรธเป็นกิเลสปิดบังใจให้มืดมิด เห็นวิปริตผิดทาง มักเห็นช้างเท่าหมู เหมือนราหูอมจันทร์ ผู้ลุอำนาจความโกรธนั้น ชื่อว่าแก่โกรธ คนที่แก่โกรธมักหน้าสยิ้วคิ้วขมวด ตาขุ่นเขียวจี๋ ปากพูดคำที่หยาบคายด่าว่าเสียดสี มือเท้าทุบตีสิ่งของเครื่องใช้ ไล่ประหารทุบตีผู้อื่น ก่อความขมขื่นเสียหาย ทำลายสามัคคี ไม่มีความเจริญสงบสุขและร่มเย็น ล้วนเป็นทุกข์เป็นโทษ แก่โกรธนั้น จึงชื่อว่าแก่ไม่ดี แม้ความหลงก็เช่นกัน.

แก่สุรานั้น คือดื่มสุราเป็นอาจิณเกินไป วันโกนไม่ละ วันพระไม่เว้น ไม่มีเย็น ไม่มีเช้า ไม่มีเข้าพรรษาออกพรรษา ดังคำที่ว่า เช้าฮา เย็นเฮ ค่ำเซดึกสร่าง สว่างซ้ำ ก็จะทำให้ได้รับโทษเสียหายสุดที่พรรณนา แก่สุราจึงชื่อว่าแก่ไม่ดี.

แก่นารี คือแก่ผู้หญิง สุงสิงในเรื่องรัก สำหรับชายก็เป็นแก่นารี สำหรับสตรีก็เป็นแก่บุรุษ แต่จุดประสงค์ก็รวมลงที่ความรักนั่นแล ผู้แก่รักแก่ใคร่ไม่ว่าเป็นหญิงหรือชายย่อมเสียหายและเป็นอันตรายต่อการเรียน นักปราชญ์ติเตียน โดยเฉพาะนักเรียนซึ่งกำลังศึกษา ถ้ามัวพะวงหลงใหลในเรื่องรัก แม้เป็นรักชั่วคราว หรือรักนิรันดร ก็เป็นเรื่องร้อนอย่างยิ่ง เป็นการชิงสุกก่อนห่าม ชิงงามก่อนแต่งไป จะทำให้เสียการเรียน มีคำเตือนที่เป็นคติว่า เป็นนักเรียนอย่าเพียรริเรียนรัก เรียนชะงักเมื่อโตจะโง่เขลา เรียนไม่จบพบรักมักมัวเมา จะโศกเศร้าเสียดายเมื่อปลายมือ

นักเรียนผู้ที่แก่รัก มักจะเรียนไม่สำเร็จ เสียเงินเสียทอง เสียเวลา โตขึ้นมาไม่มีวิชาติดตน กลายเป็นคนโง่ เป็นโตพักโตแฟง โตแตงโตน้ำเต้า โตเปล่า ๆ ไม่มีแก่นสาร นักปราชญ์โบราณ กล่าวไว้ว่า อันหลุมรักลึกลุ่มกว่าหลุมเหว ถ้ารักเหลวโศกศัลย์จนวันตาย นักปราชญ์สมัยใหม่ว่า ร้ายนักรักนี้ แก่นารี จึงชื่อว่าแก่ไม่ดี.

แก่พาชี แก่กีฬาบัตรนั้น คือหมกมุ่นในการพนัน การพนันนั้นร้ายสุด พามนุษย์ให้ฉิบหาย เอาทรัพย์นับมากหลาย ไปเสี่ยงทายอยากมั่งมี ผู้แก่พาชี ไปสนามม้าเนืองนิตย์ หรือผู้ติดเล่นการพนันอื่นๆ เป็นอาจิณ เช่นเล่นสลากกินรวบเป็นต้น มักจะยากจนยุบยับในอวสาน การพนันเป็นอบายมุข เป็นทางเสื่อมทรัพย์ แก่พาชีแก่กีฬาบัตรจึงจัดว่าแก่ไม่ดี.

แก่โทรทัศน์ แก่ภาพยนตร์ คือดูโทรทัศน์และภาพยนตร์ จนเกินประมาณ จนเสียการศึกษา ยิ่งใน

เวลาใกล้สอบไล่ นักเรียนต้องใส่ใจ ทบทวนวิชาของตน เห็นว่าวิชาใดยังบกพร่อง ต้องรีบท่องจดจำโดยมิชักช้า ถ้าประมาทอยู่ มัวแต่ดูโทรทัศน์ ดูภาพยนตร์ ไม่สนใจในวิชาที่ตนศึกษา ถึงเวลาสอบไล่ อาจสอบไล่ตก จะต้องเสียอกเสียใจ เสียเวลาไปเปล่า ๆ.

แก่โลภ แก่โกรธ แก่หลง แก่สุรา แก่นารี แก่พาชี แก่กีฬาบัตร แก่โทรทัศน์ แก่ภาพยนตร์ จัดว่าแก่ไม่ดี มีโทษ เสียหาย เป็นอันตรายเดือดร้อน ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พิจารณาถึงความแก่ จะได้ตรวจดูให้รู้แน่ว่าแก่ดีหรือแก่ไม่ดีประเภทไหน ถ้าแก่ไม่ดี ก็จะได้หาวิธีแก้ไข ถ้าแก่ดี ก็จะได้พยายามรักษาความดีไว้.

ที่ทรงสอนให้พิจารณาถึงความเจ็บไข้เนือง ๆ นั้น เพราะร่างกายของคนทั้งหลาย มีโรคร้ายเบียดเบียนตัดรอนอยู่ตลอดเวลา ดังพระพุทธภาษิตว่า โรคนิทฺธํ ปภงฺคุณํ ร่างกายนี้เป็นของผุพัง เป็นรังของโรคดังนี้

นอกจากจะมีโรคในกายแล้ว ยังมีโรคนอกกายอีกหลายเหล่า เช่นโรคสะเพร่า มักง่าย โรคเกียจคร้าน โรคไม่ตรงต่อกาลเวลาและหน้าที่ เมื่อมีโรคเบียดเบียนร่างกาย คนทั้งหลายก็หมดความสามารถ หมดโอกาสที่จะประกอบความดี ตลอดถึงหน้าที่กรณียกิจทุกอย่าง เป็นทางตัดรอนประโยชน์ที่จะพึงมีพึงได้ จึงทรงสอนให้พิจารณาว่า เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ จะได้ไม่ประมาท รีบหาโอกาสบำเพ็ญประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านทั้งปวง ให้ลุล่วงไปด้วยดี ก่อนที่ความเจ็บไข้จะมาตัดรอน.

ที่ทรงสอนให้พิจารณาถึงความตายเนืองนิตย์ เพราะชีวิตเป็นของสั้นน้อยนัก อยู่ได้เพียงสักร้อยปีเป็นอย่างสูง ก็ถึงความตาย เมื่อชีวิตเป็นของน้อยอย่างนี้ ถ้าไม่มีการพิจารณาถึงความตายบ้าง ก็จะเป็นทางให้ประมาทมัวเมา เข้าใจว่าตนยังไม่ตายแล้วประพฤติชั่วเสียหายเสื่อมทราม ก่อความเดือด

ร้อนแก่ตนและคนอื่น หลายอย่างต่างวิธี เช่นชิงดีชิงเด่นเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ ไม่มีเวลาสร่างซา เหมือนฝูงกาฝูงแร้ง ยื้อแย่งทรากศพสุนัขเน่า ทำชีวิตให้เปล่าไร้ประโยชน์ มิแต่โทษทั้งนั้น คนที่ไม่หมั่นพิจารณาถึงความตาย เมื่อความตายมาถึง จะสะดุ้งหวาดกลัววาบหวาม ไม่มีความดีที่ควรอนุสรณ์ เดือดร้อนเพราะกรรมชั่วที่ตัวทำไว้ ความตายนี้เป็นทุกข์เป็นเรื่องใหญ่ แต่คนสมัยใหม่เห็นกลับกันว่า เรื่องกินเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องตายเป็นเรื่องกลาง เรื่องตะรางเป็นเรื่องเล็ก เพราะฉะนั้น ถ้าหมั่นพิจารณาถึงความตาย ก็จะหายหลงรักหลงชัก ไม่เบียดเบียนกัน ไม่อิจฉาริษยากัน รีบสร้างคุณความดี สร้างบุญกุศลสร้างเกียรติชื่อเสียงให้แก่ตน ละเว้นความชั่วบาปอกุศล ถึงคราวตนจะตายก็ตายอย่างสงบสุข ไม่มีทุกขเวทนากระวนกระวาย การพิจารณาถึงความตายเนือง ๆ จึงเป็นเครื่องเตือนใจให้รีบทำกิจการหน้าที่ให้เป็นสุจริต

ไม่ผิดพลาด และไม่ประมาทในชีวิต.

สาธุชน ผู้พิจารณาถึงความแก่ ความเจ็บไข้ และความตายแล้ว พึงรีบปฏิบัติหน้าที่ของตนๆให้บริบูรณ์ เป็นคนไทยก็ให้ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี รักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ เทิดทูนเกียรติศักดิ์ไว้เหนือเศียร ถ้าเป็นนักเรียน ก็ให้หมั่นศึกษา แล้วฝึกฝน สร้างตนเป็นคนดี พร้อมทั้งมีศีลธรรมประจำใจ ถ้าเป็นบุตรเป็นศิษย์ก็ต้องสัตย์ซื่อ ถือมั่นกตัญญู ต่อท่านผู้เกื้อหนุนมีคุณหลาย พ่อแม่ ครู ปู่ย่าและตายาย ต้องน้อมกายเคารพให้ครบครัน เป็นต้น ก็จะได้รับผลคือความสุข ความเจริญ ตลอดกาลนาน แสดงพระธรรมเทศนาก็พอสมควรแก่เวลา เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้.

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๑๓/๖/๒๕๐๗

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. 23111
นายพินิจ อุ่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๗